

DE HIS, QUAE VI METVS-
ve causa.

Cap. Sacris.

S V M M A R I V M.

- 1 **E**xcommunicatus non est qui absolute coactus excommunicato communicat. Secus si coactio fuerit conditionalis.
- 2 Coactio duplex, idest absoluta, seu precisa, & conditionalis, seu causativa. & num. 23.
- 3 Coactio absoluta, est maior rei impetus, qui repelli non potest.
- 4 Fit per manuum attractionem, vel detentionem. & num. 9.
- 5 Consensu prorsus excludit. num. 5.
- 6 Coactus absolute magis patitur, quam agere vincitur, & dormienti equiparatur. Nec metetur, nec demeretur. num. 7.
- 7 Violentum est, cuius principium est extra, nihil conferente vim patitur.
- 8 Vi quatuorplex. & num. 17. & 19.
- 9 Coactionis absolute exempla.
- 10 Virginitatis sibi perditur etiam per vim attractivam in foemina.
- 11 Corrupta per vim absolutam dormiendo, vel in furore existens, non potest inter Virgines velari.
- 12 Martyris praclarum triumphate incontinentia exemplum.
Coactio absoluta, seu oppressio ad copulam cadit in mulierem, sed non in virum. ibid.
- 13 Coactio absoluta non potest intervenire in emissione verbi.
Verba per vim extorqueri non possunt sine consensu. ibid.
- 14 Ad iuramentum verbale quis cogi non potest precise: secus ad actuale.
- 15 Ad despositionem verbalem non potest quis absolute compelli, sed bene ad actualem per annuli immersionem.
- 16 Coactio conditionalis, seu vis compulsiva, & metus idem sunt.
- 17 Metus est instantis, vel futuri periculi causa, mentis trepidatio.
- 18 Non excludit prorsus, sed attenuat consensum. Eius principium est intra. num. 21.
- 19 Facta per metum sunt magis voluntaria, quam involuntaria. & num. 24.
- 20 Voluntas coacta voluntas est.
- 21 Violentum aliud est simpliciter, aliud mixtum.
- 22 Violentum mixtum est voluntarium simpliciter, involuntarium secundum quid.
- 23 Excommunicato scienter communicans an peccet mortaliter. & num. seqq. usque in finem.
- 24 Quid si communicet per metum cadentem in constantem virum. num. 27. 31. & 45.
- 25 Quid si communicet in oratione, convivio, & similibus. num. 33. & 35.
- 26 Et quid si minus sequenter. num. 41.
- 27 Quid si excommunicato sit lata etiam in participis. num. 34. & 40.
- 28 Quid si communicet in Divinis. num. 35. & 40.

- Quid si in crimine. num. 35. 36. & 40.
- Quid si communicet cum excommunicato à Canone, vel ab homine. num. 39.
- Quid si in contemptum Clavium, vel Superiorum. ibid. & num. 40.
- Et quid post Concilium Constantiense. num. 43.
- 26 Excommunicato communicare quis potest licite ad emendandum, vel recipiendum victui necessaria, ne fame pereat. & num. 32.
- 28 Peccato mortali non consentiendum, sed potius omnia mundi mala toleranda.
- 29 Metus excusat à poena, sed non à culpa.
- 30 Papa potest à sua sententia eximere, sed non licentiam peccandi tribuere.
- 31 Metus mortis excusat à peccato, quando est à causa naturali: secus si ab accidentali.
- 32 Excommunicato communicans etiam simpliciter ligatur in maiori excommunicatione, si lata fuerit etiam in participes. & num. 40.
- 33 Idem si communicet in crimine, in Divinis, vel in contemptum. & num. seq. & 40.
- 34 Excommunicato communicans etiam in Divinis ob meritum mortis non peccat mortaliter.
Contrarium. num. 38. & 46.
- 35 Missam celebrans coram excommunicato ob metum sibi inessum ab heretico, mortaliter peccat, secus si à Tyranno.
- 36 Contrarium. & num. 46.
- 37 Excommunicatus à Canone, vel ab homine post Concilium Constantiense licite est communicare etiam in Divinis, nisi sint publice denunciati, vel notorii Clericorum percussores.
- 38 Et cum publice denunciati scienter communicare etiam simpliciter est mortale peccatum.
- 39 Nec excusat metus etiam cadens in constantem virum.
- 40 Metus mortis non excusat à mortali eos, qui transferuntur praecepta ne dum Divina, sed etiam Ecclesiastica.
- 41 Excommunicatus communicare in oratione, convivio, & similibus, imò etiam in Divinis est prohibitum ex Constitutione Ecclesiae.
- 42 Ecclesia potest sub mortali obligare ad aliquid vitandam, vel faciendam etiam cum periculo mortis.

SACRIS. Excommunicatus non est qui absolute coactus excommunicato communicat: secus si coactio fuerit conditionalis. Hoc dicit secundum Jo. Andr. qui in gratiam Milantiae Domini suae, quam dicit divini, & humani juris solemni commento hanc Decretalem illustravit, ut sacra esset eo amplius, & famola. Dividitur in duas partes. In prima ponitur decisa Consultatio. In secunda bimembris responsio. Ibi, distinguimus. Et primum membrum prosequitur ibi, In primo, Secundum ibi, In secundo. Et pars huius dicitur esse cap. Sacris, infra de sentent. excomm. & cap. Sacris, de sepulch. Et fundatur super dictis Philosophi lib. 3. Ethicor. c. 1. paulo post princ. ut hic per Butr. num. 2.

- 1 Nota primo ibi, Per coactionem adhibitis, aut per metum indultus, coactionem esse in duplici differentia. Quaedam enim est coactio absoluta, seu precisa: quaedam vero conditionalis, seu causativa. Coactio absoluta est maioris rei impetus, qui repelli non potest, ut diffinit Jurisconsultus in l. 2. ff. Quod iur. caus. vel cui res sibi non potest, secundum Joan. Andr. hic in 1. quae. m. 15. & fit per manuum attractionem, vel detentionem, secundum Hostien. in princip. in ver. Coactionem, & Joann. Andr. ubi supra.
- 2 Quapropter consensum prorsus excludit: quia absolute coactus potius patitur, quam agere vincitur, ut hic dicitur. Imò dormienti equiparatur, ut l. 1. in fin. ff. De auctor. tutor. & hic notat glos. i. & DD. In eo enim, quod per vim agit, voluntas interior nihil agit, & violentum non solum diffinitur esse, cuius principium est extra, sed additur etiam, nihil conferente vim patitur. S. Thom. in 1. 2. quae. 6. art. 6. in corpore ad primum. Unde sic coactus nec laudem, nec vituperium, nec premium, nec poenam meretur, Joan. Andr. hic num. 15. ad fin. vers. Primo igitur casu, & Butr. num. 1. Et ad hanc speciem coactionis referuntur vis expulsiiva, vis ablativa, & vis turbativa, ut notat glos. ultima in l. 1. ff. Quod iur. caus. Exempla secundum Boatin. & Joan. Andr. hic num. 15. Invitus trahor in Ecclesiam ad audiendam Missam excommunicati, vel cum excommunicatis, ibi audientibus; vel ibi existens detineor invitus, nec permittor exire, Vel secundum Abb. num. 2. ligatis manibus, & pedibus cogor communicare excommunicato in lecto, vel in Ecclesia. Idem in Iudaeo, vel pagano, quem invitum Christiani vestibus exeunt, & ad fontem portant, & baptizant. Idemque si heretici per eundem modum baptizant Christianum, vel cogunt illum Idola thurificare aperiendo ipsius manum, thus imponendo, & demum ipsam manum resolvendo super prunas ante Idolum existentes, c. Presbyteros, 50. dist. cap. Constat, 1. quae. 1. & cap. Mores, 8. ultim. de baptis. Sic invitus detineor Accolytus coram Episcopo, à quo Subdiaconus ordinatur, Sic invitus quis inducitur habitu Religioso, vel veste Professorum. Et his familia. Et huc etiam spectat illud Beatae Luciae Virginis: Si invitam iusseris violari, castitas mihi duplicabitur ad coronam, ut per D. Thom. in 3. sentent. dist. 39. quae. 1. art. 3. quae. 3. ad tertium, dicens, Luciam loqui de violento simpliciter, in quo patiens nihil confert agenti. Hos tamen virginitatis perditur etiam per vim attractivam; nec potest corrupta velari inter virgines etiam si sit desolata dormiendo, vel in furore, vel in phrenesi existens, sicut liliium corrumpitur non lentius, ut hic per Bald. num. 4. Huc demum spectat illud S. Martyris Nicetae, qui dum lecto manibus, pedibusque devinctus ab impudica foemina vi opprimeretur, linguam sibi dentibus amputavit, & in illius faciem expuit, teste D. Hieronymo in vita S. Pauli primi Eremitae, ut referunt Baron. Annal. ad Annam Christi 273. & Nicephor. apud Hieremiam Drexelium de Societate Jesu in libro de Triumphata incontinentia, licet Joan. Andr. hic in 2. quae. num. 16. & in cap. Is qui, num. 3. de spons. sentiat absolutam coactionem conjunctionis sexuum, vel oppressionem ad copulam cadere in mulierem, sed non in virum. Fatetur tamen passivè etiam virum absolutam coactionem posse stuprari, ut cap. In Archiepiscopatu, de raptor. quamvis hoc casu florem virginitatis non perdat, l. 1. §. Remover. ff. De postulan. se-

- 1 impetus, qui repelli non potest, ut diffinit Jurisconsultus in l. 2. ff. Quod iur. caus. vel cui res sibi non potest, secundum Joan. Andr. hic in 1. quae. m. 15. & fit per manuum attractionem, vel detentionem, secundum Hostien. in princip. in ver. Coactionem, & Joann. Andr. ubi supra.
- 2 Quapropter consensum prorsus excludit: quia absolute coactus potius patitur, quam agere vincitur, ut hic dicitur. Imò dormienti equiparatur, ut l. 1. in fin. ff. De auctor. tutor. & hic notat glos. i. & DD. In eo enim, quod per vim agit, voluntas interior nihil agit, & violentum non solum diffinitur esse, cuius principium est extra, sed additur etiam, nihil conferente vim patitur. S. Thom. in 1. 2. quae. 6. art. 6. in corpore ad primum. Unde sic coactus nec laudem, nec vituperium, nec premium, nec poenam meretur, Joan. Andr. hic num. 15. ad fin. vers. Primo igitur casu, & Butr. num. 1. Et ad hanc speciem coactionis referuntur vis expulsiiva, vis ablativa, & vis turbativa, ut notat glos. ultima in l. 1. ff. Quod iur. caus. Exempla secundum Boatin. & Joan. Andr. hic num. 15. Invitus trahor in Ecclesiam ad audiendam Missam excommunicati, vel cum excommunicatis, ibi audientibus; vel ibi existens detineor invitus, nec permittor exire, Vel secundum Abb. num. 2. ligatis manibus, & pedibus cogor communicare excommunicato in lecto, vel in Ecclesia. Idem in Iudaeo, vel pagano, quem invitum Christiani vestibus exeunt, & ad fontem portant, & baptizant. Idemque si heretici per eundem modum baptizant Christianum, vel cogunt illum Idola thurificare aperiendo ipsius manum, thus imponendo, & demum ipsam manum resolvendo super prunas ante Idolum existentes, c. Presbyteros, 50. dist. cap. Constat, 1. quae. 1. & cap. Mores, 8. ultim. de baptis. Sic invitus detineor Accolytus coram Episcopo, à quo Subdiaconus ordinatur, Sic invitus quis inducitur habitu Religioso, vel veste Professorum. Et his familia. Et huc etiam spectat illud Beatae Luciae Virginis: Si invitam iusseris violari, castitas mihi duplicabitur ad coronam, ut per D. Thom. in 3. sentent. dist. 39. quae. 1. art. 3. quae. 3. ad tertium, dicens, Luciam loqui de violento simpliciter, in quo patiens nihil confert agenti. Hos tamen virginitatis perditur etiam per vim attractivam; nec potest corrupta velari inter virgines etiam si sit desolata dormiendo, vel in furore, vel in phrenesi existens, sicut liliium corrumpitur non lentius, ut hic per Bald. num. 4. Huc demum spectat illud S. Martyris Nicetae, qui dum lecto manibus, pedibusque devinctus ab impudica foemina vi opprimeretur, linguam sibi dentibus amputavit, & in illius faciem expuit, teste D. Hieronymo in vita S. Pauli primi Eremitae, ut referunt Baron. Annal. ad Annam Christi 273. & Nicephor. apud Hieremiam Drexelium de Societate Jesu in libro de Triumphata incontinentia, licet Joan. Andr. hic in 2. quae. num. 16. & in cap. Is qui, num. 3. de spons. sentiat absolutam coactionem conjunctionis sexuum, vel oppressionem ad copulam cadere in mulierem, sed non in virum. Fatetur tamen passivè etiam virum absolutam coactionem posse stuprari, ut cap. In Archiepiscopatu, de raptor. quamvis hoc casu florem virginitatis non perdat, l. 1. §. Remover. ff. De postulan. se-

- 14 cundum Bald. d. mon. 10. in fin. Et simili modo in emissione verbi non potest intervenire absoluta coactio; quia ut inquit Bald. hic num. 3. actus verbi habet organa propria, quae de subiecto in subiectum ambulare non possunt, nec extorqueri per vim, nisi interveniat aliquis consensus, sicut totus Mundus non potest facere, ut mutus loquatur. Quò fit, ut ad iuramentum verbale non possit precisè quis cogi, licet possit ad actuale, per vim ponendo manum meam super libro iuramento mihi delato, ut notat Joan. Andr. & Abb. in cap. Verum, de iure iur. & Couarr. in cap. Alma mater, de sentent. excomm. part. 1. §. 3. nu. 9. vers. Illud est praesertendum. Inde etiam fit, ut ad verbalem despositionem quis precisè cogi non possit, sed bene ad actualem per violentam annuli immersionem; manus enim potest trahi, sed non verbum, secundum Joan. Andr. hic num. 16. ad fin.
- 17 Coactio conditionalis, quae alias dicitur jus compulsiva; idem est, quod metus, ut notat glos. 1. in l. Nihil consensu, ff. De reg. iur. & idem metus nomine simpliciter appellatur in hac Decretali, & nihil aliud est, quam instantis, vel futuri periculi causa mentis trepidatio, ut l. 1. ff. Quod iur. caus. S. Thom. in 4. sentent. dist. 29. quae. 1. art. 1. in corp. eo quod propter instantis, vel futurum periculum aliquid ago, quod sponte non agerem veluti si timens mortem, membrorum mutilationem, aut bonorum confiscationem, aliquid faciam ex praedictis, vel similibus, sine attractione absoluta, ut explicat Joan. Andr. hic num. 15. vers. Coactio conditionalis. Et haec species coactionis, ad quam reducitur etiam jus inquietativa, ut per glos. fin. in l. 1. ff. Quod iur. caus. non excludit prorsus, sed attenuat.
- 20 consensum, ut hic in littera. Nam quod per metum fit, dicitur magis voluntarium. Est enim voluntarium simpliciter in quantum videlicet est hic, & nunc, pro ut scilicet in hoc casu est impedimentum maioris mali, quod timebatur, sicut projectio mercium in mare fit voluntarie tempore tempestatis propter timorem instantis periculi; Unde competit ei ratio voluntarij simpliciter, cum ejus principium sit intra: Involuntarium autem est secundum quid, idest pro ut consideratur extra hunc casum periculi: unde est involuntarium sub conditione; idest si talis metus non immineret, ut docet D. Thom. in 1. 2. quae. 6. art. 6. in corp. & in responsione ad tertiam. Et hoc casu procedit quod dicit Canon, Coacta voluntas, voluntas est, cap. Merito, 15. quae. 1.
- 23 Utramque speciem coactionis optimè distinguit idem S. Thom. in 4. sentent. dist. 29. qu. 1. art. 1. dicens (Duplex est coactio, vel violentia: una, quae facit necessitatem absolutam, & tale violentum dicitur à Philosopho violentum simpliciter, ut cum quis alium corporaliter impellit ad actum. Alia, quae facit conditionatam necessitatem. Et hanc vocat Philosophus violentum mixtum, sicut cum quis projicit merces in mare, ne periclitetur. Et in isto violento quamvis hoc, quod fit, non fit per se voluntarium, tamen consideratis circumstantijs hic, & nunc, voluntarium est. Et quia actus in particularibus sunt, ideo simpliciter voluntarium est, sed secundum quid involuntarium.) Haec S. Thom. hic num. 16. ad fin.

que latius reasumit, & prosequitur hic Anton. de Butr. num. 1. & 2. eandem distinctionem probantur Domini de Rota in Valeriana Nullitatis susceptionis Ordinis Subdiaconatus apud Casarem de Grassis decis. v. & 2. De his qua vi met. caus. Ad questionem illam, An coacte promotus ad Ordinem Subdiaconatus teneatur ad continentiam, de qua scripsi latissime post alios in cap. *Maiores*, §. Item quatuor, infra de baptis.

25 Secundo nota ibi, pro nullo metu debeat quis mortale peccatum incurere. Coactum conditionaliter communicare cum excommunicato mortaliter peccare, & in excommunicationem incidere, ut hic est casus; sed quia perique id per quam duram videtur, cum ob periculum mortis ratione famis procedens licita sit communicatio cum excommunicato ad emendum, vel recipiendum ea, quae sunt victui necessaria, ut c. *Si peccet*, §. Est autem, de sentent. excom. idemque periculum excusat furto, ut c. *Si quis propter necessitatem*, de furtis. hinc emerferunt varij intellectus ad hanc Decretalem.

27 Non nulli enim verba illa textus, (Pro nullo metu debeat quis mortale peccatum incurere) intelligunt de metu vano, seu levi, non autem de eo, qui cadit in constantem virum, ut hic refert Innoc. post princip. in ver. Pro nullo. Sed hanc expositionem merito refellunt Doctores, tum quia nimis restringit litteram, & dictio illa universalis negatur, pro nullo metu, hujusmodi restrictionem non patitur, ad glos. in Clem. 1. 28 in ver. Nullius, de preben. Tum quia potius debemus omnia Mundi mala tolerare, quam mortali peccato consentire, cap. *Ita ne*, 32. quest. 5. à quo propterea non excusat metus amissionis temporalium, cap. *Illud*, de maior. & obed. expedit enim potius post tunicam relinquere pallium, cap. *Suscipimus*, §. final. de homicid. Nam quid prodest homini, si universum Mundum lucretur, Animae verò suae detrimentum patiat, cap. *Mattheus*, in fin. de sumon.

29 Nec obstat text. in cap. *Significavit*, de sent. excom. qui signatur contra. Quoniam metus excusat quidem a sententia, & poena, ut ibi, sed non à culpa; ut hic. Ratio differentiae, quia Papa potest quemlibet à sententia sua eximere, c. *Quoniam*, multos, 11. quest. 3. Sed non potest cuiuspiam peccandi licentiam impetiri, ut notatur in c. *Ad aures*, §. 1. supra de tempor. ordinat. secundum Hostien. hic nu. 5. & segg. & Collect.

31 in fin. Quamobrem metum mortis, vel confiscationis honorum non excusare à mortali peccato cum, qui excommunicato communicat, tenent hic Innoc. post princip. in ver. Pro nullo, Host. d. num. 5. Joan. Andr. nu. 4. exponens ver. Nullo; id est etiam mortis, vel alio, qui etiam possit cadere in constantem, & nu. 17. Bellam. in princ. in ver. Nullo, Cardin. num. 3. circa medium, vers. Sed Innocentius dicit, Anchar. n. 7. in 3. 9. vers. Sed ipse cum Hostien. & Abbas num. 4. vers. Sed quia hoc solutio, & sequuntur Theologi in 4. sentent. distim. 18. & ibi in specie S. Thomas quest. 2. art. 4. & Durand. quest. 5. Idem S. Thom. in quolibet. 11. art. 9. & in addit. ad tertiam par. quest. 23. art. 3.

32 Nec obstant rationes oppositae: nam ut respondet Couarr. in cap. *Alma mater*, de sentent. excom. in 1. par. §. 3. num. 9. vers. Prima igitur,

qui emit ab excommunicato necessaria ad victum, nec mortaliter, nec venialiter peccat, nec incidit in excommunicationem minorem, quia non agit directè ad communionem cum excommunicato, sed ad petendum alimenta, nec fame pereat. At qui metu mortis sibi incusso cum excommunicato communicat, utique primò, & principaliter in communionem ipsam consentit. Unde metus mortis in primo casu excusat, non sic in posteriori, cum maleficia voluntate distinguantur, cap. *Cum voluntate*, de sentent. excom. 1. *Qui iniuria*, in princ. §. de fur. Et est simile, nam ad vitandam mortem naturalem licet se ipsam mutilare, ut si membrum putridum sit corporis corruptivum, cap. *Resecanda*, 24. quest. 3. S. Thom. in 2. 2. quest. 65. art. 1. Item licet urgente necessitate se inebriare ad morbum depellendum, Cajet. in 1. 2. quest. 150. art. 2. in responsione ad tertium, & tamen peccat mortaliter qui membrum sibi obruncat, vel se inebriat ad vitandam Tyranni saevitiam, cum illud sit à causa naturali; hoc verò ab accidentali, ut fusè probavi in cap. *Aerapula*, à num. 33. infra de vita. & honest. Cler. Sic etiam Judaei coacti noluerunt carnes porcinas comedere, quas tamen comederunt fame compulsi, *Machabaeor.* 1. cap. 2. & *Machabaeor.* 2. c. 7. Sed adhuc remanet dubium de qua communione Decretalis sit intelligenda.

33 Perique autem ex Antiquis intellexerunt hanc litteram generaliter, ita ut sit mortale peccatum communicare excommunicato in quocunque casu, in quo participatio est prohibita, & sic etiam de communione, quae inducit excommunicationem minorem tantum, ut quae fit in oratione, salutatione, convivio, & similibus. Et hunc secundum intellectum probant Goffred. in *Summa de sentent. excom.* §. ult. vers. *Quaeritur an peccet*. Raym. in *sua Summa eod. tit. ad fin. vers. Sic*, quid si aliquis communicat. Subdies quod contrarium tenentes blandiunt peccatoribus in stragem, & periculum animarum, Innoc. hic post princip. Host. nu. 5. & ita communiter hoc capitulum solet legi, ut testatur Jo. Andr. in 4. quest. nu. 19. Imò ut formaliter inquit Abb. Antiquus num. 1. Doctores juris Canonici quasi omnes communiter tenuerunt per hanc Decretalem, ut in casu non concessio excommunicato communicare, sit mortale peccatum. Et pro hac opinione Joann. Andr. hic in 5. quest. num. 20.

Jura plurima, & rationes inducit, eamque probare videtur Abb. Siculus, ut patebit infra num. 42.

34 Quidam verò intelligunt litteram hujus textus in eo casu, in quo aliqui sunt excommunicati cum fautoribus, & complicibus suis: tunc enim cum eis participantes etiam simpliciter ligantur majori excommunicatione, & mortaliter peccant. Idque deducunt ex eo, quia hujus Decretalis pars est cap. *Sacris*, infra de sentent. excom. quod loquitur de communicante cum omnibus fautoribus, & complicibus. Et hunc tertium intellectum posuit hic Abb. Antiquus in princ. & ad fin. in ver. Excommunicationis, & Host. in *Summa de sent. excom.* §. final. vers. Sic. Sed nunquid participans, ut hic recitat Abb. Siculus num. 8. post medium, vers. Ad illud. Sed idem Hostien. sibi contrarius hunc intellectum repro-

reprobat hic in princ. dicens melius esse hanc intelligere ut jacet; quia hodie talis sententia in fautores non est ferenda, ut leg. & not. in d. cap. *Sacris*, & cap. *Statuimus*, de sent. excom. lib. 6. Adde non probari concludenter Decretalem illam esse partem illius; quia etiam idem Author Innocentius, & idem initium sit utriusque: tamen illa dirigitur ad Archiepiscopum Strigonien. hac ad Archiepiscopum Vidronem, ut in supra scriptione aliàs Vicrosien. ut in glos. Marginali, seu Nidrosien. ut refert Ant. August. in 3. Collect. Decretal. titul. 23. cap. 5. hic tamen intellectus, & si forte non congruat Decretali, est tamen in se verus, eumque probat Joan. Andreas & sequaces, ut dicam infra num. 40. ad finem.

35 Alij intelligunt hanc litteram in participantibus cum excommunicatis in crimine, vel in Divinis, aut in contemptum, seu post monitionem; hos enim non excusat metus mortis, quominus majorem excommunicationem; & mortale peccatum incurant: secus verò in participantibus simpliciter; quia textus primò dicit peccatum mortale contrahi per communionem cum excommunicato. Ergo de eadem communione intelligi debet, quae sub reatu peccati mortalis prohibita: ad hoc cap. ult. 24. qu. 1. & hunc quartum intellectum posuit Sylvest. in ver. *Metus*, qu. 7. & in ver. *Excommunicatio*, §. qu. 3. ut refert Couarr. in d. c. *Alma Mater*, in prima parte §. 3. num. 9. vers. *Tertio solet aliter*, & est sententia D. Thomae telt. Archid. in c. *Rogo*, 11. q. 1. & Theologorum ut refert Abb. Antiquus hic num. 1. vers. *Sed ista rationes*. Imò eam tenent omnes DD. communiter, ut ait Collectar. n. 1.

36 Alij, ut Tancredus, & Agidius adhuc strictius intelligunt hoc capitulum in eo tantum casu, in quo quis participat cum excommunicato in crimine, à aliis non putant metu coactum peccare mortaliter, si excommunicato communicet etiam in Divinis. Idque ob eam rationem, quia lex Canonica, quae in humanis, & temporalibus prohibuit communicare cum excommunicatis, minimè voluit obligare ad vitandum excommunicatos cum mortis periculo, & sic dato metu cadente in constantem virum; dummodo tamen

37 communicatio fiat extra contemptum Religionis. Unde inferunt, ut si haereticus censuras Ecclesiae vilipendens alicui mortem minaretur, nisi cum eo in Divinis communicaret, parendum non esset, sed potius mors subeunda; secus si Tyrannus metu mortis cogeret Sacerdotem ad celebrandum coram ipso non in contemptum fidei Catholicae, vel disciplinae Ecclesiasticae; quia sic celebrando non peccaret mortaliter, nec minorem excommunicationem incurreret: & in hac sententia fuit Couarr. d. §. 3. n. 9. vers. *Quarto*, & ante eum Joan. à Friburgo in sum. Confess. tit. de sent. excom. qu. 165. Sylvest. in ver. *Excommunicatio*, §. dub. 14. Joan. Major. in 4. sent. dist. 18. q. 4. & Nauarr. in c. *Inter verba*, 11. q. 3. pre luda. 8.

38 Verum hi duo posteriores intellectus nimium restringunt litteram hujus textus, quae in distinctè loquitur, secundum Abb. hic n. 4. vers. *Sed quia hoc solutio*, & contrarium tenent Innoc. Host. Joan. Andr. & alij, ut patebit infra n. 40. *Prosp. Fagn. in 2. part. primi Decretal.*

39 Alii verò aliter distinguunt, videlicet aut quis participat cum excommunicato contra prohibitionem Canonis; & venialiter peccat, nisi hoc faciat nimis frequenter, & in contemptum Canonis. Aut communicat contra prohibitionem hominis specialem, vel generalem; & mortaliter peccat, quia ante prohibitionem hominis non potest excommunicari, postea verò potest. Ergo prius non est mortale, postea sic, per cap. *Statuimus*, de sent. excom. lib. 6. qua distinctione utitur Host. in *Summa eiusdem tit.* §. ult. vers. *Sed nunquid participans*, & secundum eam dicit esse intelligendam hanc Decretalem, & c. *Si celebrat infra de Cler. excom. missis*, & cap. *Excellentissimus*, 11. q. 3. quae etiam utitur Abb. Antiquus in d. cap. *Si celebrat*, num. 3. quia in secundo casu mortaliter peccat magis ratione contumaciae, quam ratione communionis; & hanc distinctionem nota propter ea, quae dicam infra num. 44. & seg. de Concilio

40 Constantiensi. Postremò Joan. Andr. hic in praedicta quaest. §. num. 20. in utramque partem egregiè examinat articulum, An scienter communicare excommunicato in casibus non permissis sit peccatum mortale; & post multada. num. 20. circa finem vers. *Mihi videtur salva pace Raymundi*. concludit, communicare excommunicato regulariter esse peccatum veniale, nisi in casibus infra scriptis, Primus quando id fit in contemptum Clavium, Secundus quando id fit in contemptum Superioris, & contra ipsius monitionem. Tertius quando in crimine, c. *Sed concubina*, de sent. excommunicationis. Quartus quando excommunicatio fuit lata etiam in participantes, cap. *Statuimus*, eodem tit. lib. 6. Quintus quando in Divinis communicat, & praecipue in casu cap. *Significavit*, de sentent. excom. Sextus & ultimus quando communicat nimis frequenter, arg. c. *Vnum*, §. *Criminis*, 25. dist. & hic ultimus casus posset etiam includi sub primò, & facit quod notat Speculator de sentent. prolata. §. *Præ autem*, vers. *Quandoque etiam*, in fin. Aliàs non credit Joan. Andr. communicantem cum excommunicato in oratione, salutatione, convivio, & similibus mortaliter peccare, sed venialiter tantum; alioquin magnus esset rigor hujus Decretalis; & cum eo transeunt hic Bellam. n. 10. circa med. vers. *Dicit Novella*. Butr. n. 17. vers. *Joan. Andr. Card. num. 5. circa med. vers. Joan. Andr. dicit*, & Anchar. num. 8. in quest. *Florian.* dicit eum, qui communicat ex proposito, peccare mortaliter: secus si casu, vel quadam facilitate. Sed opinio Joan. Andr. communis est, ut hic testantur Joan. de Anan. num. 4. in fin. & Abb. nu. 9. vers. *Vnde videtur*, licet ipse multum dubitet de illius veritate, quia pro secunda opinione Goffredi, & Raymundi multum stringunt c. *Sicut Apostoli*, cum tribus segg. 10. qu. 3. Nam Christus videtur hoc primo prohibuisse, dum dixit Matth. 18. *Si autem Ecclesiam non audierit*, sit tibi sicut Ethnicus, & Publicanus, cap. *Sed peccaverit*, 2. q. 1. & c. *Novit*, de iudicij. Item Apostoli hoc postmodum prohibuerunt, ut in d. c. *Sicut Apostoli*. Item Canones diversorum Pontificum, ut in cap. *Excommunicatos*, & in c. *Cum excommunicato*, 11. quest. 3. ad idem cap. final. ead. caus. & quest. ubi communicans

simpliciter excommunicato; etiam si per metum id fecerit, puniri debet. Si enim communio solum produceret veniale peccatum, non ita loquerentur illi rextus, cum venialia peccata facile remittantur, cap. De quotidianis, de penit. dist. 6. Demum hoc capitulum generaliter loquitur, & si oppositum diceremus, evacuaretur effectus excommunicationis. Hac Abbas qui tamen immediate subnequit norandam esse communem opinionem.

43 Sed tu adverte, quia hac altercatio hodie magna ex parte sublata est per Extravag. Martini V. in Concilio Constantiensis editam incipien. Ad evitandam, qua generaliter indultum est, ut liceat communicare cum excommunicatis à Canone, vel ab homine etiam in administratione; & receptione Sacramentorum, vel alijs Divinis, præterquam in duobus casibus, videlicet si excommunicati sint publicè denunciati, aut notorij Clericorum percussores, qui dicuntur excommunicati non tolerati, de qua Extravag. aliquid tetigit in cap. Nuper, nu. 15. vers. Casorum adverte, infra de sentent. excom. & differui latissime in c. Quod à Prædecessore, à nu. 39. de schismat. Itaque hodie communicantes cum excommunicatis etiam in Divinis, exceptis duobus casibus ante dictis, non modo non peccant mortaliter, sed nec venialiter, nec incidunt in excommunicationem minorem, cum id faciant lege permitte, cap. Qui peccat, 23. quest. 4. Unde controversia Doctorum restringit tantum ad communicantes cum excommunicatis non toleratis.

44 Quidquid sit de notorij percussoribus Clericorum, in quibus nihilominus videtur fortè requiri declaratoria super facto, ut cap. Secundum Apostolum, de hæretic. lib. 6. Certè quoad publicè denunciatis verius existimo esse peccatum mortale cum eis scienter communicare etiam in oratione, convivio, & similibus. Moveor tum per rationes Abbatis, de quibus supra num. 42. quæ sunt satis validæ; tum quia in hoc videntur convenire quasi omnes intellectus Superius relati. Concordat enim secundus Goffredi, & sequacium, qui in distinetè tenuerunt esse mortale cum excommunicato communicare etiam simpliciter, quorum opinio communis fuit usque ad tempora Joann. Andr. ut dixi supra num. 33. Item concordat septimus intellectus ipsius Joann. Andr. qui hodie est communis, ut tetigit supra num. 40. & 42. nam in secundo casu admittit esse culpam lethalem communicare etiam simpliciter contra monitionem Superioris. Rursus concordat manifestè sextus intellectus Hoff. & Abb. Antiqui, distinguunt inter excommunicatum & Canone, & excommunicatos ab homine. Nec videntur dissentire tertius, quartus, & quintus, quia etsi restringant peccatum mortale ad casum, in quo excommunicatio lata est etiam in participes, vel communicantes in crimine, aut in divinis: tamen fatentur idem esse si id fiat in contemptum Ecclesiasticæ disciplina, vel contra monitionem Superioris, quod satis videtur verificari quando excommunicati sunt publicè denunciati per affixionem Cedulonum. Et ita hæc videtur Communis ferè omnium sententia. Quamobrem hoc casu nec coactio conditionalis excusaret communicantes à reatu mortalis peccati ad præscriptum hujus Decretalis. Quod probat

46 Card. Cajetan. in 1. 2. quest. 46. art. 4. Et ex hoc notabiliter infero, ut metus cadens in constantem virum non modo non excuset à culpa mortali, eos qui transgrediuntur præcepta Divinæ legis, cap. Injustum, cap. Si quis Episcopus, cum tribus seqq. cap. Qui resistit, cap. Imperatores, cap. Quid ergo, & c. Si is qui præst, 11. quest. 3. cap. Ita ne, 32. quest. 5. Sed nec eos, qui contraveniunt præceptis Ecclesiæ: quod sentit Cardinalis hic circa finem, & aperte probatur in hac

47 Decretali. Nam communicare cum excommunicatis in oratione, salutatione, convivio, imò etiam in Divinis est prohibitum ex Constitutione Ecclesiastica tantum: alijs Concilium Constantiensis minime potuisset super hoc dispensare, cap. Sunt quidam, 25. quest. 1. prout fecit in præallegat. Extravag. Ad evitandam. Et tamen Pontifex determinat hic inductum per metum cadentem in constantem ad communicandum excommunicato in excommunicationem incidere, reddens rationem, quia pro nullo metu debet quis mortale peccatum incurere. Et est simile de metu excommunicationis in cap. Litteras, de restit. spoliat. & in cap. Inquisitioni, de sent. excom. Ergo metus mortis non excusat à mortali transgredientes præcepta Ecclesiæ.

48 Nec mirum, quia Ecclesia sancta divinitus potestatem habet obligandi etiam cum periculo mortis ad aliquid vitandum, vel agendum sub pena mortalis peccati, ut efficaciter probat Cajetan. loc. citato dicens contrariam opinionem esse erroneam, & sequitur Covarr. in c. Alma mater, de sent. excom. in 1. par. §. 3. nu. 9. vers. Tertio, circa medium. Et adde quod scripti in cap. A crapula, circa fin. de vit. & honestat. Clericor.

DE IN INTEGRVM

restitutione.

Cap. Requisivit.

S V M M A R I V M.

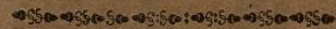
- 1 Ecclesia restituitur adversus contractus alias legitime celebratos si enormiter ex illo sit lesa.
- 2 Locatio perpetua, seu ad longum tempus transfert-utile dominium, & in ea servari debent solemnitates requisitæ in alienatione rerum Ecclesiæ.
- 3 Bona Ecclesiæ locari possunt sub annuo censu, & in Emphyteusim concedi, servatis tamen solemnitatibus requisitis. & num. 5.
- 4 In Emphyteusim census debet esse modicus, in locatione vero debet esse magnus, ita ut fructibus correspondeat.
- 5 Restitutio in integrum ut Ecclesia possit concedi, requiritur ut sit lesa, & de lesione appareat manifestè.
- Item ut lesio sit magna, seu enormis. num. 8.
- Item ut Ecclesia sit infra tempus restitutionem petendi. num. 9.
- Item ut remedium ordinarium non competat. num. 10.

Lesio

De in integrum restit. c. Requisivit.

- 7 Lesio dici potest manifesta, si de illa constet per testes, vel alia legitima documenta.
- 1 Restitutio in integrum post quadriennium non datur minori, neque Ecclesiæ, que iure minoris censetur, nisi ex rationabilis causa. & num. sequent.
- Et quadriennium non currit quamvis vivit Prælati, qui male alienavit. n. 14.
- 2 Dicitio, semper, quid importet.
- 3 Restitutio in integrum datur Ecclesiæ etiam post quadriennium, si enormis sit lesa.
- 4 Alienationis contractus alias legitime celebratus non est nullus ex eo, quod Ecclesiæ enormiter ex illo sit lesa, sed annullatus ope restitutionis in integrum.
- 5 Restitutio in integrum est remedium extraordinarium, quod non datur, nisi in subsidiis, & ubi remedium ordinarium non competat.
- 6 Sententia si sit nulla agendum est via ordinaria nullitatis, non autem remediis restitutionis in integrum.
- 7 Ecclesiæ si sit lesa ultra dimidiam iusti pretij, non inveniatur beneficio restitutionis, sed experiri debet remedium iuris ordinario.
- 8 Melioramenta, & sumptus, ut repeti possint, duo sunt probanda; id est tantum in sumptum, & tantumdem melioratum, & n. seqq.
- 9 Expense repetuntur re valore in seipso.
- 10 In melioramentis, & expensis repetendis, seu deducendis, semper attenditur quod minus est, sive illud minus sit in sumptum, sive melioratum.
- 11 Melioramenta, & sumptus repeti possunt à bona fidei possessore.
- 12 Adificans bona fide in solo alieno reperit sumptus rei valore in seipso.
- 13 Idem in eo, qui restitit domum, quam ex causa fideicommissi tenetur restituere.
- 14 Idem si in re communi adificaverit communi nomine, socio sciente, & patiente.
- 15 Frater maior si in re communi amplius adificium fecerit, à fratre minore sumptus non repetit.
- 16 Melioramenta à bona fide facta possunt recuperari, vel excipiendo ante scientiam, vel officium Iudicis post sententiam implorendo.
- 17 Melioramenta si nullo modo sint liquida nec in genere, nec in specie, non dant retentionem nec impediunt immisionem, aut sententiæ executionem.
- 18 Multo minus mandatum de manutenendo, num. 31. Neque hoc casu petens rem melioratam tenetur cavere de melioramento rescivendo. n. 32.
- 19 Melioramenta à probari debent ab eo, qui dicit se illa fecisse.
- 20 Melioramentorum exceptio alioverum requirit indaginem.
- 21 Melioramenta, si sint probata in genere tantum, non retardant immisionem, sed succurritur bona fidei possessori per cautionem de illis rescivendo liquidatione facta.
- 22 Melioramenta mala fide facta non repetuntur. Declaratur n. 42.
- 23 Adificans scienter in solo alieno sumptus non repetit, & adificium cedit domino soli.
- 24 Melioramenta facta in re fideicommissa ab eo, qui rem illam scienter emit, non repetuntur.
- 25 Idem si facta fuerit in re subiecta retractui.
- 26 V usufructuarius non acquirit dominium meliorationum, quam sciens fecit, nec sumptus repetit.
- 27 Melioramenta à faciens in re aliena Domino contra adicentem fingitur donare.

- 40 Denunciatio sola facit aliquem mala fidei possessorem.
- 41 Adificans in re communi nomine proprio non repetit melioramenta.
- 42 Melioramenta utilia, & necessaria repeti possunt etiam à mala fidei possessore. Secus si sint utilia tantum.

REQUISIVIT. Legitur varijs modis. Primò enim textus potest intelligi generaliter in omni contractu; nam etiam loquatur in speciali casu locationis, quia sic contingit de facto: ratio, in qua se fundat, generalis est ad omnes contractus, ut patet ibi [Cum Episcopo Ecclesiæ conditionem facere deteriori non liceat, & Ecclesiæ jure minoris semper debeat illa servari.] Et juxta hanc lectionem, que communis est, Decretalis hoc dicit secundum Joann. Andr. Bellam. Butr. Cardin. Anchar. Imol. & Joann. de Anan. Ecclesiæ restituitur adversus contractum alias legitime celebratum, si enormiter ex illo sit lesa. Secundò potest intelligi textus restrictè in locatione ad tempus; & huic lectione suffragatur littera ibi, sub modico censu concessis: nec non ibi, Ne si forte Colonij. Nec refragantur verba illa, ius proprietatem redire: que impulerunt glossam penultimam ad credendum hoc capitulum intelligi in contractu alienationis, non autem locationis, in qua proprietas non transfertur: quia motivum procederet in simplici locatione, non autem in locatione perpetua, seu ad longum tempus, in qua utile dominium transfertur, & servari debet solemnitas, quæ requiritur in alienatione rerum Ecclesiæ, ut in cap. Ad Audientiam, infra de reb. Eccles. non alienandis: & in Extravag. Ambitiosa, eod. tit. & notatur in c. 1. & 2. eod. tit. lib. 6. & hic per Bald. num. 2. Butr. & Imol. in 1. not. Rot. decis. 14. num. 19. & 30. part. 6. Recent. & juxta hanc lectionem textus hoc intendit, secundum Bald.] Ecclesiæ contra locationem solemniter celebratam restituitur in integrum, si est enormiter lesa, salva indemnitate Adversarij, qui bona fide fecit expensas. Tertio potest intelligi hoc capitulum, in contractu tam venditionis, quam locationis pro ut intelligit Abbas secundum quem hoc dicitur in contractu venditionis, vel locationis Ecclesiæ fuit enormiter lesa, potest adversus talem contractum petere restitutionem in integrum: Emptor tamen, sive conductor non debet fraudari in pretio suo, vel in sumptibus per eum factis.) Ceterum etsi lectura sint variæ, per hoc tamen non variatur juris effectus, quia Ecclesiæ potest petere in integrum restitutionem non tantum adversus venditionem, & locationem, ut hic in glos. prima, sed etiam adversus quemcumque alium contractum, in quo enormiter sit lesa, ut per Abb. in 1. not. & Joann. de Anan. in princ. Communis divisio, Consultatio, & Responsio, Secunda ibi, Novetur.

Ecc 4

Nota

3 Nota primò ibi, sub modico censu concessis: secundum Anton. de Butr. Imol. in 1. notab. possessiones Ecclesie posse locari ad annum censum praestandum: & sic super eis contractus Emphyteuticus. & censuali iniuri possunt, de his tamen solemnitatibus observatis, ut in d. c. Ad alienationem de reb. Eccles. non alienant. cum aliis supra citatis.

4 Sed certè quod dicunt de emphyteusi, non probatur hic, quia textus decidit Ecclesiam esse in integrum restituendam, si fuerit laesa ex modicitate census: hoc autem non potest verificari in contractu emphyteutico, in quo census ex illius natura debet esse modicus: sed tantum in contractum locationis, in quo pensio debet esse magna, ita ut fructibus correspondeat. Quam differentiam inter hos duos contractus constituunt Bald. in c. Littera, num. 5. vers. Modo ergo quare, de dilata. Barbat. in rubrica de locat. num. 8. & alij, quos sequitur Rota dicta decis. 14. num. 8. & 24. part. 2. recentior. Dicitur tamen Butrij, Imolae est in se verum: quia Ecclesia potest possessiones suas in emphyteum concedere, ad praescriptum tamen praedictae Extravae. Ambrosio, de reb. Eccles. non alien.

6 Secundo nota ibi, Laesa est, & manifestè apparet: duo esse necessaria ad hoc ut Ecclesia adversus contractum possit in integrum restitui, videlicet ut occasione illius contractus sit laesa, & de lesione appareat manifestè, ut hic per Butr. in 7. notab. Imol. num. 2. & Abb. in 2. notab. satis tamen potest dici lesio manifesta si de illa constet per testes, vel alia legitima documenta, secundum Imol. & Abbatem ubi supra: quia interesse proveniens ex contractu debet probari per testes, ut notat gloss. ult. in cap. Dilecti, infra de for. compet. Adde & tertium requisitum, videlicet ut laesio sit magna, seu enormis: nam pro modica causa non datur in integrum restitutio, ut si sex causa iudicati, in 1. respons. ff. de minor. l. scio illud, de in integr. restit. c. penult. de reb. Eccles. non alien. & hic notant gloss. 2. Host. num. 2. Abb. in 2. notab. vers. Adde & tertium, Joan. Andr. Bald. Butr. & omnes supra in 5. Summario textus. Adde & quartum requisitum, videlicet ut Ecclesia sit infra tempus in integrum restitutionem petendi, de quo plenè dicam in 10. seq. notab. Adde & quintum nempe ut Ecclesie remedium ordinarium non competat, quia tunc non succurritur ei remedio extraordinario restitutionis in integrum, ut similiter dicam infra in 4. notab.

11 Tertio nota ibi, semper illa servari, Ecclesiam petere posse beneficium restitutionis in integrum quoadcunque & sic etiam post quadriennium elapsum, secundum unam opinionem, quam tenuerunt Alanus, Gulielmus Naso, & 12 Goffred. hic & idem Goffred. in summa huius tit. §. Sit comparatio, & §. Quando autem, inhaerentes superficie huius verbi, semper, scilicet quocunque tempore. Sed alij contrarium tenuerunt, quia Ecclesia censetur iure maioris, cui post quadriennium non datur in integrum restitutio, ut l. final. C. de tempor. in integrum restit. atque ita semper verbum, semper, non notat tempus circa eundem contractum, vel circa eandem lesionem, ut de eodem contractu, vel de eadem lesione semper in perpetuum possit Ecclesia

restitui: sed ita est intelligendum illud, semper, id est quotiescunque laeditur illa Ecclesia, debet petere restitutionem super huiusmodi lesione ulque ad quadriennium, ita ut si millies laederetur, millies possit restitui. Et haec est communis opinio, ut hic testatur Bernardus in gloss. in ver. Semper. Tu dicas hodie hoc esse expeditum in cap. 1. infr. eod. lib. 6. ubi deciditur, Ecclesiam post quadriennium non admitti ad petendam restitutionem contra contractum, vel scientiam, nisi manifestè fraudis commentum, vel alia rationabilis causa aliud suadeat: quo textu reprobata est prima opinio Alani, Gulielmi Nafonis, & Goffredi; & approbata opinio Vincentij, Bernardi, Joannis, Innocentij, Hostiensis & Abb. Antiq. ut ibi notat Jo. an. Andr. in gloss. ordinari. in ver. Admittenda.

3 Quo fit, ut si Ecclesia sit laesa enormissimè, possit restitui etiam lapsò quadriennio, ut notat gloss. ult. in fin. in d. cap. 1. quam uti singularem extollit Abb. hic num. 2. in fin. Hoc tamen quadriennium non currit quamdiu vivit Praelatus, qui male alienavit, ut cap. Si sacerdotis, 16. quæst. 3. & tenent glossa, & Abbas ubi supra post Innocent. in cap. Tum ex litteris, infra eod.

15 Quarto nota ibi, Jus proprietatemque redire: Contractum alienationis aliis legitime celebratum non esse nullum ex eo, quod Ecclesia enormiter ex illo sit laesa, sed tantum esse illi subvertendum ope restitutionis in integrum: nam si contractus esset nullus, non esset locus restitutioni, quæ est remedium extraordinarium, & non datur nisi in subsidium, videlicet vbi ordinarium remedium, seu alia actio non competit, ut l. In causa, la. secunda, in prin. & ibi Bart. & alij, ff. de minor. l. in provinciali, §. 1. ubi Bart. & Doctores, ff. de non oper. nunciat. cap. ult. & ibi gloss. 2. supra de offic. iudic. & hic notat gloss. in ver. Redire, Innocent. in prin. ver. Concessis, Joann. Andr. num. 6. in gloss. penult. & alij communiter, Odd. de restit. in integr. part. 1. qu. 17. art. 2. num. 1. & art. 5. num. 48. & Rota decis. 73. num. 2. part. 2. recentior. ubi propterea decidit adversus sententiam nullam agendum esse via ordinaria nullitatis, nec posse intentari remedium subsidiarium restitutionis in integrum. Hinc fit ut si Ecclesia sit decepta ultra dimidium iusti

17 prætij, juvari non possit beneficio restitutionis, quia experiri debet remedium ordinario, l. 2. C. de rescind. vendit. c. Cum dilecti, & c. Cum causam, infra de empr. & vendit. & tenent hic gloss. penult. & Doctores,

19 Quintò nota ibi, expensis reddiderint meliores: & signa perpetuò hunc textum, quo ad hoc, ut quis possit repetere expensas, vel meliorationes, quas bona fide fecerit in realiena, quo debet compulsativè probare, videlicet tantum fuisse insumptum, & tantumdem fuisse melioratum. Unde si sint impensa centum, & res facta sit pretiosior in centum quinquaginta; non restituntur nisi centum impensa; quia in illis centum dumtaxat concurrunt duo requisita, quod tantum impensum, tantumdem melioratum; in quinquaginta verò, in quibus melioramenta excedunt impensam, non concurrunt illud requisitum, quod tantumdem fuerit impensum, quia in illis nihil impensum fuit. Et è converso si sint impensa centum quinquaginta, & res facta sit pretiosior

in centum, restituntur solidum illa centum meliorata, quia in quinquaginta, in quibus impensa excedunt melioramenta, non verificatur illud requisitum, quod tantumdem fuerit melioratum, cum pro illa summa nihil melioratum fuerit: & ita singulariter probat hoc capitulum auctò mandat restitui sumptus propter meliorationes. Si ergo melioratio non est facta nisi in centum, utique hæc centum solummodo sunt restituentia, & imputandum est illi, qui imprudenter fecit sumptus, ut bene hic per Abb. m. 4. vers. Sed dubium manet, & est ex mente Innocent. 1. in ver. Sumptibus, dum dixit Colonom repetere sumptus, quos fecit utiliter, ac necessario: innuens per hoc non fore locum repetitioni, nisi sumptus æquivalent utilitati, seu meliorationi, & utilitas, seu melioratio sumptibus, ad hoc cap. Ad nostram, ibi, Pro utilitate ipsius monasterij expendisse noluit, infra de reb. Eccles. non alienant. & apertus in l. Paulus, §. Dominus, ff. de pignor. ibi, sumptus in executione erogatos, quatenus res pretiosior facta est, recipiant, & in l. Domus, ff. de legat. t. ubi expensæ repetuntur revalorate inspecto. Et ibi notant Bartol. & communiter Doctores. Atque ita ad hoc ut expensæ melioramentorum debeantur, hæc duo esse copulativè articulanda, & probanda, videlicet tantum insumptum, & tantumdem melioratum, docuit expresse Bart. in l. In fundo, num. 2. ff. de rei. vendicat. & post alios Negulan. de pignor. in 4. membro 5. part. 4. conclus. num. 11. & resolvit Rota decis. 38. n. 15. part. 17. recent.

21 Et cum prædicta coincidit alia theorica, quam ponit textus apertus in dict. l. In fundo, vers. Et si plus, ff. de rei vendicat. videlicet in repetitione, sui deductione expensarum, aut melioramentorum, semper esse attendendum, quod minus est live illud minus sit impensum, sive sit melioratum. Unde ut ibi ait gloss. in ver. Plus pretio. Si est impensa decem, & melioratio quinquaginta, repetuntur sola decem. Item si decem impensa, & melioratio quinquaginta, quæ repetuntur, & sequuntur ibi Bart. num. 1. vers. Secundo oppono, Alber. num. 5. Falgof. num. 3. Cardin. Alban. ad Bart. ibi. num. 3. Jacob. de Arena. in l. Domus, ff. de legat. primo, ubi Bald. & Jal. num. 4. Paulus de Castro, conf. 270. Viso puncto supra dicto, col. 3. circ. medium, vers. Item quod dixi, lib. 2. Abb. in cap. Quod quilibet, num. 9. vers. Item per eandem legem, infr. de fideiussor. & in d. cap. Ad nostram, in 3. not. de reb. Eccles. non alien. Feltn. in cap. Cum causa, num. 39. in ver. Sumptus, de sent. & de re iudicat. & est communis opinio, ut attestantur Barfatus conf. 71. num. 22. & 23. lib. 1. Joseph. Ludovic. decis. 24. num. 7. & Petr. Ant. à Petra de Fideicommiss. quæst. 15. ubi lausimè à num. 261. usque ad n. 274. quam etiam passim servat Rota, ut apud Card. Seraph. decis. 390. num. 1. ubi de communi, & in recent. decis. 690. num. 2. part. 2. decis. 206. num. 2. part. 4. decis. 399. num. 47. part. 5. & decis. 116. num. 1. & 2. part. 6. ubi dicitur semper deberi quod minus est dicantur ratione naturalis, ut scilicet id solum recuperetur, quod verè fuit impensum, & non repetaturis, quod inutiliter fuit erogatum, & ex quo res non est facta melior, nec pretiosior.

22 Ultimò nota ibi, quos bona fide fecerunt: Sumptus, & meliorationes repeti posse à bonæ fidei possessore, ut hic patet. Unde si quis nesciens alienum esse solum tantum in suo bona fide edificaverit, si Dominus soli edificium petat, nec solvat pretium materiz, & mercedis fabricatorum, poterit per exceptionem doli mali repelli, l. Aleo, §. Lex diverso, ff. de acquir. rer. dom. §. Certe, infr. de rer. divif.

24 Quod locum habet etiam quis refecerit domum, quam in certum eventum, puta ex causa fideicommissi, tenetur restituere: nam repetit sumptus rei valore inspecto, ut est text. in l. Domus, & ibi notant Bart. & communiter Doctores, ff. de legat. primo. Rursus hoc procedit etiam si quis edificaverit in solo communi: nam quamvis edificium commune efficiatur, tamen edificans repetit à consocio sumptus, quosna fide fecit, ut est textus in l. Si in area, C. de rei vendicat. cum mult. concord. de quibus ibi in gloss. ult. & consulti Corn. conf. 222. tra presentis consultatione, num. 5. & 6. vol. 2. & censetur in re communi bona fide edificare, si hoc fecerit communi nomine, sciente, & patiente sociis, qui sibi imputare debet si tacuit, & non prohibuit, ut l. Sabimus, in 2. responsio, ff. communi divid. & tradit Bald. conf. 478. super hoc puncto, lib. 2. & Angel. conf. 1. in princip. Si tamen Frater major in re communi amplum edificium fecerit, non repetit à Fratre minori sumptus nulla re urgente, sed voluptatis causa factos, ut est text. singularis in l. Ex duobus, ff. de negoc. gest. & dicam plenius in cap. Ad nostram, infra de rebus Eccles. non alien.

27 Porro in supradictis casibus bonæ fidei possessor potest sumptus recuperare excipiendo aut sententiam, vel officium Iudicis post sententiam implorando, ut notat Bald. conf. 257. Titius emit fundum, in prin. lib. 1. Et interim qui bona fide fecit melioramenta, habet retentionem rei, in qua impendit, donec melioramenta illa solvantur, l. Si in area, in fin. ff. de condit. indubit. & l. Paulus, ff. de sol. mal. ex cept. & tradit Negulant. de pignor. 4. membro. 2. par. principalis, num. 9. Capic. decis. 17. num. 7. Thesaur. quæst. 672. num. 10. etiam si huiusmodi melioramenta bona fide fecerit in re communi, ut l. In hoc iudicio, §. Diversum, ff. comm. divid.

28 Ceterum in hoc puncto advertere, quia aut melioramenta nullo modo sunt liquidata nec in specie, nec in genere: & tunc exceptio melioramentorum non impedit immisionem, nec potest super illis fieri aliquod fundamentum, licet fuerint articulata, ut scapisi resolvit Rota & in specie decis. 312. num. 5. part. 2. divers. & decis. 610. num. 3. part. 1. recent. Ratio est, quia cum melioramenta sint quid facti, non sufficiunt ut articulentur, sed probari debent ab eo, qui dicit se illa fecisse, & bona fide, Paris. conf. 330. Exarato, num. 53. lib. 1. Rot. d. decis. 312. num. 4.

29 & eo magis, quia huiusmodi exceptio requiritur altiore indaginem, unde non mirum si immisionem, aut sententiam executionem non impedit, per ea, quæ notantur in l. A Divo Pio, §. Si super, ff. de re iudic. & habetur in l. 4. §. Camdemnam, eod. tit. Benitend. decis. 77. num. 13. Gradin. conf. 100. n. 21. Rota decis. 699. num. 1. & 2. part. 1. divers. qua ratione multo minus retardat

executionem mandati de manutenendo, ut censuit Rota deis. 604. in fin. part. 3. Recent. Neque hoc casu petens rem melioratam, tenetur cavere de melioramentis, aut sumptibus reficiendis, licet dare possit cautionem ad omnibus submovendum, ut dixit Rota. 276. n. 4. par. 6. Recent.

33 Aut melioramenta sunt probata tantum in genere, ut quia de illorum valore per testes, vel alias non constat, licet probatum sit quantum melioratum, licet probatum sit quantum impensum, vel e converso; hæc duo copulativè requiruntur, ut l. In fundo, ff. De reventicatis, & dictum est in precedenti notab. & tunc exceptio melioramentorum tanquam illiquida non retardat quidem immisionem, sed tamen succurritur bonæ fidei possessori per cautionem de solvendi melioramentis liquidatione facta, ut articulo diligenter excusso, decidit Put. de stilo attestans deis. 471. lib. 2. quam multoties Rota sequuta est, ut in deis. 52. 54. 86. & 543. coram Cardinali Cavalerio, & deis. 48. n. 16. part. 7. Recent. & in hoc casu intelligenda est deis. 137. num. 3. part. 2. Recent. Idem post proximam disputationem concludit Bentend. deis. 77. & quamvis nonnulli sentiant competere retentionem pro melioramentis, de quibus constat solum in genere, etiã si actor offerret cedulam banchariam, vel fideiussionem de illis solvendis ubi fuerint liquidata inter quos Anton. Massa Gallef. ad formam Cam. oblig. ad 4. par. quæst. 2. num. 13. & seq. ubi testatur ita fuisse determinatum in Rotæ Auditorio, per ea, quæ tradit Capic. deis. 17. num. 74. & Ruin. cons. 84. col. fin. lib. 1. quos sequitur Menoch. de recuper. possess. remed. 15. num. 569. Nihilominus ad prædictas autoritates. Capic. & Ruin. bene respondet Put. in præleg. deis. 471. Unde in practica servaretur prima opinio, præsertim in Curia propter stilum Rotæ, qui facit jus; & si reperiantur decisiones contrariæ, adeo ut nequeant conciliari, stabitur ultimis, ut notat Jo. Franciscus Pavin. celebris Rotæ Auditor in Proem. extr. mag. vers. Decisiones Rotæ. Hæc de meliorationibus, & expensis factis à bonæ fidei possessoribus.

34 Sed e converso qui meliorationes fecit mala fide, illarum repetitionem non habet, ut probatur in hoc cap. à contrario sensu, ibi, quos bona fide fecerunt. Quapropter si quis scienter in solo alieno inædificavit, sumptus non repetit, & inædificatum cedit Domino soli, ut l. Si quis scienter, C. De rei vendicatis, & §. Ex diverso, Instit. de rerum divis. Ratio est, quia qui sciens solum esse alienum inibi ædificium construxit, sua voluntate amisisse proprietatem materiæ intelligitur d. §. Ex diverso, & l. Adeo, §. Ex diverso, ff. de acquir. rer. domin. & ædificanti obijci potest quod temerè ædificaverit in eo solo, quod intelligebat alienum esse, ut dicitur in §. Certe.

35 Instit. de rer. divis. Quo fit, ut emineas scienter rem fidei commissio subjectam, si in ea faciat melioramenta, propter malam fidem illa non repetit, ut l. final. §. fin. C. Comm. Delegat. ubi omnes notant, ut in specie Paul. de Caltr. in §. Sed & quia. num. 10. Igneus io l. Dudum. n. 40. C. De contrahen. empr. Joseph. Ludovicus Decis. Pers. 24. num. 13. Negus. de pignor. in 4. memb.

5. part. num. 10. & idem juris in eo, qui emittit scienter rem subjectam retractui, camque melioravit, utibi per Igneum. Rursus idem in usufructuario, qui nec meliorationi, quas scienter, fecit dominium acquirit, nec sumptus repetit, ut decidit Rota, deis. 115. num. 6. par. 6. recent.

39 Conclusio autem superius firmata, maxime procedit si quis in solo alieno meliorationes fecerit Domino contradicente, & denunciante; quia fingitur donare, ut l. final. C. De negot. gesti. & notat Florian. de S. Petro cons. 1. num. 11. & seq. vers. Alia est impensa, ubi loquitur in Columbario, & Fornace ædificatis post intimationem. Sola enim denunciatio facit aliquem male fidei possessorem, secundum eum; & idem docuit Baldus d. cons. 277. Titius emit fundum, per tot. lib. 1. Rursus procedit eadem conclusio etiam in eo, qui in solo communi ædificavit mala fide, puta qui ædificavit nomine proprio; tunc enim melioramenta non repetit, l. Si quis contra, C. De ædific. privat. Ad idem textus in l. Si quis putans, §. five autem, ff. Comm. dividit. & tradit. Corn. d. cons. 222. num. 6. vers. Vbi autem militaret similitudo. volum. 2. Jas. in l. Creditor, la prima. in fin. ff. Sicer. par. & in §. sequent. ad fin. Instit. de alt.

42 Fallit prædicta conclusio si melioramenta sint simul utilia, & necessaria, quia repeti possunt etiam à male fidei possessore, secus si sint utilia tantum, ut l. Dominum in fin. 6. de rei vendicatis. Jas. in l. final. §. fin. in 2. not. C. commun. deleg. Joseph. Ludovicus d. deis. 24. num. 13. Menoch. de recuper. possess. remed. 15. n. 537. qui tamen limitat in fure, n. 538.

DE ARBITRIS.

Cap. Non sine.

SUMMARIUM.

- 1 Arbitrium simoniacum, & dolosum non valet.
- 2 Arbitrium iniquum etiam juratum per Superiorem emendatur. & num. 26. vers. 4. nota.
- 3 Arbitrium ut una pars cedat liti super beneficio, & recipiat pecuniam ab altera est simoniacum. Fallit si inter cedat auctoritate Papa. n. 5. Item fallit si renuncians nullum ius habeat in beneficio. n. 6. Et quid in dubio. n. 8.
- 4 Simonia sicut committitur in beneficii affectu, ita & in illius dimissione.
- 5 Intellectus cap. Nisi essent, de præbend. & num. seqq.
- 6 Arbitri possunt ordinare ut una pars de factis dimittat beneficium, in quo ius non habet, & pecuniam à colligante recipiat.
- 7 Simoniacum est redimere adversarium obstacula super dignitate, vel præbenda ante ius quæsitum, secus si post.
- 8 Arbitri an, & quando liceat ordinare ut una pars cedat liti spirituali, & recipiat aliquid temporale.
- 9 Compromissum super beneficio Ecclesiastico, seu iure spirituali licite fieri potest.

- 10 Compromissum de iure, & de facto alienationem includit, & habet vim transactionis. & num. sequent.
- 11 Compromitti non possunt de factis que alienari prohibentur de iure.
- 12 Compromissum de re spirituali, in laicum fieri non potest.
- 13 Compromissum etiam iuratum generaliter initum in laicum non includit causam spirituales.
- 14 Laicus simul cum Clerico potest esse Arbitrator in causa spirituali.
- 15 Etiam unus sit Clericus, & plures Laici.
- 16 Laicus in causa spirituali potest esse Arbitrator.
- 17 Compromittentes in Arbitrum, vel Arbitratorem de iure Canonico possunt se iuramento adstringere ad observantiam Arbitri, vel Arbitramenti.
- 18 Et hoc ius Canonicum servari debet etiam in foro Civili.
- 19 Intellectus Authen. Decernit. C. De arbit.
- 20 Compromissum de iure Civili prohibetur fieri cum iuramento tam Arbitrorum, quam partium.
- 21 Legi Civili præcepto contraveniens peccat mortaliter.
- 22 Lex Civili non potest impedire obligationem iuramentum.
- 23 Ius Canonicum in iuramento, & aliis spiritualibus servari debet etiam ex præscripto legis Civili.
- 24 Iuramentum à quacunque lege etiam Canonica, imò & divina prohibitum servandum est si fieri possit sine interitu salutis æternæ.
- 25 Compromissum iuratum quamvis de iure Civili actionem non producat; tamen secus est de iure Canonico.
- 26 Nepos ex fratre, vel sorore non prohibetur immediate succedere in beneficio Patris, vel Avunculi.
- 27 Nepoti appellatione proprie intelligitur Nepos ex filio, vel filia.
- 28 Sed ex communi usu loquendi venit etiam Nepos ex fratre, vel sorore in materia quantumcumque odiosa.
- 29 Successio immediata collateralium in beneficiis Ecclesiasticis de iure communi non est prohibita.
- 30 Etiam vacantibus per liberam resignationem.
- 31 Resignatio in manibus Ordinarii est simoniaca si resignans tacite, vel expresse in patrum deducat ut beneficium certa persona conferatur.
- 32 Beneficia in eorum manibus resignata Ordinarij prohibentur, aut resignantium consanguineis, affinitibus, vel familiaribus conferre ex Bulla Pij V.
- 33 Bulla Pij V. an obstat, quominus Ordinarij suis, aut dimittentium consanguineis, &c. conferre possint Parochiales per dimissionem vacantes ob alterius Parochialis affectu. & n. seq. usque in fin.
- 34 Parochialis vacans per affectu alterius non est Papa reservata.
- 35 Nisi secunda Parochialis esset collata à Sede Apostolica, vel nisi possessio secunde capta fuisset in mensse reservato, aut per provisionem fieret quominus in eo mensse caperet.
- 36 Parochialis prima quamvis vacet ipso iure alicuius pacifica possessione secunde, provisus tamen tenentur primam illico dimittere cum effectu in manibus Ordinarij.
- 37 Bulla Pij V. permittit Episcopis possint admittere dimissionem beneficii vacantis ob alterius incompatibilis affectu. & num. seq. usque ad num. 45.

39 Promotio sic de minori ad maius.

40 Beneficium vacans per professionem, & matrimonium potest dimitti coram Ordinario.

41 Dimissio beneficii, quam facit Novitius, non sortitur effectum nisi post professionem.

42 Beneficium matrimonij causa dimissum non vacat ante matrimonium reipsa contractum.

43 Bulla Pij V. loquitur tam de dimissione, quam de resignatione.

44 Resignationis appellatio ex proprietate vocabuli venit etiam dimissio.

45 Dimittere quid oportet, ibid.

46 Verbum admittentium mendosè appositum in Bulla Pij V.

47 Interpretatio latissima fieri debet ubi agitur de fraude tollenda.

48 Beneficia resignata cur Ordinarij prohibeantur suis, aut resignantium consanguineis conferre.

49 Bona Ecclesiastica iure consanguinitatis acquiri non debent.

50 Episcopus, qui ignorat contulit Parochiale ob affectu alterius dimissum suo consanguineo, an incidat in penas Bullæ Pij V.

51 Bulla Pij V. quoad panam requirit temeritatem, & presumptionem.

52 Decretum irritans quoad penas non ligat ignorantes.

53 Episcopus conferens beneficium resignatum contra Bullam Pij V. quas penas incurrat.

54 Bulla Pij V. habet locum etiam in Parochialibus per resignationem vacantibus, que per concursum conferuntur.

Consanguinei, vel familiares Episcopi, aut resignantis admitti non debent ad concursum Parochialis sic resignata. ibidem.

NON SINE. Non valet arbitrium simoniacum, & dolosum. Hoc dicit secundum Jo. Andr. & Doctores communiter. Vel quia, ut dicitur in gloss. 2. fin. textus loquitur in arbitramento, juxta hunc intellectum potest sic summiari. Arbitramentum iniquum etiam juratum per Superiorem emendatur. Vel comprehendendo utrumque intellectum, hoc intendit. Nullum est arbitrium, seu arbitramentum etiam juratum continens peccatum per partes non remissibile. Sunt duæ partes. In prima ponitur facti narratio. In secunda commissio, ibi, Quoniam igitur, Nota primò ibi, ut quinque marchas ab eodem susceperit; arbitrium ut alter ex litigantibus cedat liti super beneficio, & pecuniam pro cessione recipiat à colligante, esse irritum, & contra neta simoniacam pravitate quia sicut simonia committitur in beneficiis affectu, ita & in illius renunciatione, c. Cum pridem, & ibi gloss. in ver. Illicite pactum, supra de Pactis, c. Ex parte, il primò, ubi gloss. in ver. Dimittere, de offic. deleg. cap. Præterea, 1. & 2. cap. Constitutus, de transaction. gloss. hic in ver. Ut quinque marchas; Holt. num. 7. in eod. ver. Anton. de Butr. num. 9. in 6. notab. Cardin. num. 5. in 6. opposit. Joan. de Anan. num. 5. Bero. num. 48. gloss. fin.

fin. in c. ult. de rec. permut. Guiliel. de Benedic. in repetit. cap. Raymundo, in ver. Adhuc, num. 25. de testament. Rebuff. de pacif. possess. num. 124. & 127.

5 Hoc limita dupliciter. Primo si Superioris autoritas intercedat, quia purgatur vitium, textus est in cap. Nisi essent, de preben. & hic notat Buttr. num. 8. Et pro Superiore intelligo, Papam. Nam Judicis autoritas non excusaret, cum de jure hoc facere non possit. Unde Pontifex ibi dicit (Nos eam hoc adhibito moderamine toleramus, & ad tempus tantum.) Et ita declarat gloss. ibi in ver. Ex rursione. Et idem notat ibidem Goffred. Tancred. Vincent. & Joann. & post eos Joann. Andr. num. 11. Hest. & Henr. Boich. in cap. 1. in princip. infra Ne Prel. vices fecit. Dixi in d. cap. Ex parte, num. 22. in hoc tamen vide investituram Cardinalis Bellam. hic num. 1. in 3. oppositioe.

6 Secundo limita si renuncians nullum jus haberet in beneficio. Eo enim casu possent Arbitri ordinare ut beneficium de facto dimitteret, & vice versa Colligatur ei pecuniam persolveret. Et ita procedit textus in d. cap. Nisi, ut hic declarat Cardinal. num. 5. in 6. opposit. vers. Dic quod sic mandatur. Non enim semper est simoniacum dare pecuniam pro redemptione lris spiritualis, veluti si jus non habenti solveretur pecuniam ad redimendam vexationem ut liti eederet, secundum Joann. de Anan. hic num. 8. De quo dicitur ut legitur, & notatur in cap. Dilectus, de simonia, & adde S. Thomam, in 2. 2. qu. 100. articulo. 2. ad 5. ubi docet in casu contrario [antequam alieni acquiratur jus in Episcopatu, vel quacunque dignitate, vel prebenda per electionem, vel provisionem, seu collationem, simoniacum esse adferantium obstacula redimere. Sic enim per pecuniam pararet sibi viam ad rem spirituales obtinendam. Sed postquam jus alicui acquisitum est, licet per pecuniam injusta impedimenta removeret] Hec S. Thomas. Et ita intelligitur textus in cap. Mathias, de simon. ut declarat ibi Abb. in fine, & fuffus in cap. Dilectus num. 4. eod. tit.

7 Quod si dubium sit utrum renuncians habeat jus in beneficio, nec ne, & sic an detur spirituale pro temporali, & Arbitri pro bono pacis ordinant ut pars renunciet juri, si quod habet, & cedat liti, & vice versa aliquid temporale recipiat; hoc non est simoniacum; habet tamen speciem simoniae: quia si jus competit parti, datur temporale pro spirituali: & hoc casu contra arbitrium urget maxima presumpcio, quae tamen purgari potest; eaque purgata arbitrium erit observandum. Et ita intelligitur hic textus in fine, secundum Abb. num. 10. Purgabitur autem si Arbitri aliquam allegent excusationem, ut sic dicant se ita ordinasse pro bono pacis, quia renuncians nullum jus habebat in beneficio, vel illud erat valde dubium: non tamen Arbitri omnino esset adhibenda fides; sed Superioris arbitrium erit ex circumstantiis, ex actis, & personarum qualitatibus illorum excusationem admittere, vel rejicere: ad quod est bonus textus in cap. Cum dilecti, vers. Quod si excusationes, cum gloss. in ver. Dilapidatione, infra, de accus. Possent enim Arbitri, & partes esse talis qualitatis, ut presumendi essent hoc fecisse pro bono

pacis; & quia cedens quaestioni revera nullum jus spirituale habebat: & in hoc casu Abbas intelligitur textum in d. cap. Nisi, de preben. ut ibi patet ex principio literae. Et haec videtur fuisse mens Innocentij hic in ver. Clerici, vers. Hoc autem licet consecratur: dum dixit non esse simoniam, si renunciatus jus spirituale detur aliud temporale, forte quia pro bono pacis datur, vel causa pietatis; sed tamen quia speciem continet simoniae non obstante juramento licet contravenire, ut hic, & in cap. Constituta, de transactione. Item nec iudex semper his adhibebit fidem, cum sepe suum factum tueantur, & ex gratia loquantur, ut leg. Eum qui, ff. De iudicis.

8 Ex praedictis cum quaeritur utrum Arbitri possint ordinare ut una pars cedat quaestioni spirituali, & recipiat pecuniam ab altera, breviter distingue, Aut certum est renunciatus competere jus spirituale; & ordinatio non valet, sed est simoniaca, ut constat ex dictis supra num. 3. nisi fuerit Papa sciente, & autorizante, ut dictum est in prima limitatione num. 5. Aut vice versa certum est renunciatus nullum jus competere; & absque dubio valet talis ordinatio secundum omnes, ut supra in secunda limitatione num. 6. Aut est dubium utrum jus competat, necne; & tunc quia talis ordinatio praefert speciem simoniae, Superior ex circumstantiis arbitrabitur, an eorum excusatio sit admittenda, vel rejicienda, ut proxime dictum est.

9 Secundo nota super beneficio Ecclesiastico, & sic super re spirituali licet fieri posse compromissum, ut hic, & in cap. Ex parte, infra eod. & cap. Nisi de preben. & tenet hic Joann. Andr. num. 11. Bellam. ante num. 1. & Abb. num. 6. Idque non tantum in Arbitrium, sed etiam in Arbitratorem, ut hic est casus secundum intellectum glossae finali. & Cardin. in 13. & 16. oppositioe.

10 Quod tamen intellige dummodo compromissum fiat de jure, ita ut compromissarius debeat cognoscere, & judicare quis eorum foveat bonum jus, & habeat canonicum titulum, ut est casus in d. c. Nisi, de preben. Secus si compromissum fiat de facto ita ut compromissario liceat adjudicare beneficium cui velit: hoc enim fieri non potest, cum beneficia Ecclesiastica non possint sine canonica institutione obtineri, ut in cap. Ex frequentibus, de institutione. & in regula, Beneficium, de regul. iur. lib. 6. & ita ex facto respondit Gemini. conf. 109. Circa primum dubium, in 1. princ. Et confirmatur quia compromissum de jure, & de facto alienationem includit, ut notatur in Authen. Si vero, c. de iudicis. Unde quae alienari non possunt ut res Ecclesiasticae, & jura spiritualia, nec de facto possunt compromitti, cap. Pervenit, & ibi gloss. fin. infra eod. Hostiens. infra in cap. Cum tempore, in ver. Licentiam, & Abb. num. 3. Lap. alleg. 102. Non potest Clericus, vers. Nunc est quod Clericus, Roman. consil. 175. Dicitur ultimum laudum, num. 3. & consil. 369. Circa primum, num. 18. Item arbitramentum hoc est quaedam transactio, ut in Auth. Et differ. iudic. Si vero contigerit, & ibi gloss. in ver. Consentam, Petr. de Anchar. consil. 34. In hac causa, num. 7. Paul. de Castr. consil. 239. Quod N. 11, num. 3. lib. 1. Super beneficio autem,

aut

aut jure spirituali transigi non potest sine labe simoniae, cap. Constituta, cap. Super eo, c. Praxerea, 1. & 2. supra de transacti. d. cap. Nisi essent, de preben. Ubiamt non valet transactio, nec valet arbitramentum, ut notat Angel. consil. 198. & vol. 2. circa med. vers. Aut dicimus. Rursus hoc intellige, dummodo compromissum fiat in Clericum, prout hic factum fuit in duos Clericos: nam in laicum de re spirituali compromitti non potest, ut est textus in cap. Contingit, infra eod. & tenet Abb. hic num. 6. & Federic. de Sen. consil. 125. Super eo, in princip. ubi hoc extendit etiam si compromissum in specie non esset de re spirituali, sed generaliter de omnibus, quia sub generalitate non venit causa spiritualitatis in laicum compromissa, licet compromissum esset juramentum vallatum, quia huiusmodi juramentum non tenet, ut ibi per eum. Hoc tamen sublimita in duobus casibus. Primus est cum causa spiritualis compromittitur simul in Clericum, & laicum: quia propter mixturam Clerici etiam laicus efficitur capax, ut est textus singularis in cap. Per tuas, infra de arbitri. & ibi DD. Hostien. in cap. Cum olim, num. 1. in ver. Arbitrium, de praescriptione, Joann. Andr. ibidem num. 3. in eod. ver. Roman. consil. 175. Pro decisione, circa princip. vers. Aut compromissum, Jas. in l. Si emancipari, col. 4. ad finem, c. de Collat. & Lambert. de iurisdictione, lib. 1. part. 1. quest. 1. art. 6. num. 7. Quod procedit etiam si unus tantum sit Clericus & plures laici, ut est casus in d. cap. Per tuas, & ibi notat Abb. in 4. notabili.

17 Secundus casus est cum compromissum de re spirituali fit in laicum non tanquam Arbitrium, sed tanquam Arbitratorem. Hoc enim fieri potest secundum communem, & veriorum opinionem, ut scripsi plenè in cap. Contingit, infra eodem.

18 Tertio nota compromittentes in Arbitrium, vel Arbitratorem de jure canonico posse se juramento adstringere ad observantiam arbitrii, vel arbitramenti, & laudum esse executioni demandandum, si alias sit licitum, concordat textus in c. Cum tempore, infra eod. & tenet gloss.

19 Hic in ver. Sacramentum, Abb. num. 3. in 4. notab. & sequuntur omnes Doctores dicentes hoc jus canonicum servari debere etiam in foro civili, & testatur Joann. de Anan. num. 7.

20 Non obstat textus in Authen. Decernit, aliàs incipit Decernimus, c. de Arbitri. ubi prohibetur fieri compromissum cum juramento: nam primo responderi potest illam Authenticam intelligi de juramento Arbitrorum, non autem partium, ut sentit hic Innoc. in princ. in ver. Exortum, & fuit intellectus Bulgari, ut ibi gloss. 2. qui placet Collectario hic, aliàs corrigeretur l. Nem arbitris, c. eod.

21 Sed quia glossa, & Doctor juris civilis communiter intelligunt illam Authenticam generaliter tam in juramento arbitrorum, quam partium, ut hic testatur Abb. num. 8. & fuit originaliter intellectus Azonis, & Joannis; Ideo respondetur secundum prohibitionem illam procedere de jure civili dumtaxat, non autem de jure canonico, ut hic probatur in fine. Unde illa Authenticam per jus canonicum corrigitur, & lex antiqua rescinditur, quae hoc admittebat in d. l. Ne in arbitris, ut inquit disertis verbis Hoesp. Fagn. in 2. part. primi Decretal.

22 Autem hic num. 4. in ver. Sacramentum. Cuius dictum sequuntur Joann. Andr. num. 14. Bellam. num. 2. & 3. in 3. opposit. Cardin. num. 5. in 5. opposit. Anchar. num. 6. in 1. opposit. & reliqui. Nec refert quod Bartol. in praedicta Authen. dicat etiam de jure canonico, nisi aliud foret expressum praedictum juramentum non ligare, eo quod cum lex inhibeat juramentum in compromisso, jurans in contrarium peccat mortaliter, quia venit contra praecceptum legis, cap. 2. de maior. & obedi. & consequenter juramentum non sit observandum, quia non ligat ad peccatum, ut in cap. Quanto de iurjur. Nam ut bene respondet Abb. d. num. 8. post Cardin. num. 5. in 5. oppositioe, Bartolus loquitur contra hanc Decretalem, & contra cap. Cum tempore, infra eodem, ubi Pontifex mandat partes compelli ad observantiam juramenti, si arbitrium aliàs sit licitum.

23 Nec urget Bartoli argumentum; quia lex civilis non potest impedire obligationem juramenti, cum juramentum dirigatur in Deum, ut cap. Debitores, de iurjur. & Imperator ipse jubet, ut in juramentis, & aliis Ecclesiasticis non secundum Canones ut diegitur, ut patet in Authen. Ve clericis, apud propr. Episcop. Si vero Ecclesiasticum, & de Ecclesiasticis, c. 1. cum suis concordant, & in proposito considerant hic. Host. num. 4. ver. Sacramentum, & alii praallegerunt.

24 Imò quantumcumque juramentum prohibeatur à quacunque lege etiam canonica, imò & divina, tamen si illud quod juratur, servari potest sine interitu salutis aeternae, jurans teneatur ad illius observantiam, licet peccaverit in jurando, & probat textus apertus in cap. Esti Christus, de iurjur. & in cap. Movet, 22. quest. 1. secundum Abb. eod. num. 8.

25 Et quamvis habito respectu ad jus civile non producat actio ex compromisso juramento vallato, & ut inquit Bald. in d. Authen. Decernit, c. de Arbitri. quoad privilegium actionis ut non nascatur actio Pandum sit hodie juri civili: Sed quoad hoc ut jurans compellatur ad observantiam per censuram Ecclesiasticam standum sit juri canonico: tamen dicendum est habito respectu ad jus canonicum, & divinum utique oriri etiam actionem, quia ex quo hujusmodi jura praecipunt haec juramenta observari; hinc consequitur etiam ut competat actio, ut l. unica, ff. de condictione. ex leg. secundum Abb. d. num. 8. & est simile in pacto nudo, quod etsi de jure civili non producat actionem, ut l. Iurisdictionum, §. Sed cum nulla, c. §. Quinimo, ff. de pacto: tamen secus est de iure canonico, ut tenet gloss. communiter approbata in cap. 1. supra de pactis. Nam Canones jubent servari pacta quantumcumque nuda, ut ibi, Quotiescumque autem lex mandat aliquid servari, inde oritur actio, ut l. Stratus, ff. de acquir. rer. domin. & notant in d. c. 1. Buttr. num. 1. & Abb. num. 5. De quo articulo scripti plenè ibidem in 4. notabili à num. 15. & idem de juramento notat Bartol. in l. Si quis pro eo, ff. de fideiussor. & Abb. in cap. Cum venissent, infra de iurjur.

26 Quarto nota ibi, in corollario, laudum continentem iniquitatem esse corrigendum per Superiorem Ecclesiasticam, & reddendum ad arbitrium boni viri. Ad idem textum in c. Quis servat ff.

te Constitutionis facta fuerat mentio: nam cum alia resignationes nullatenus fieri possent coram Ordinarijs, frustratorium fuisset eis prohibere ne de beneficijs nulliter resignatis providerent suis consanguineis, vel familiaribus. Et hic sensus aperte etiam colligitur ex illis verbis [interdicimus ne Episcopi de beneficijs resignandis prædictis aut suis, aut admittentium consanguineis, &c. audeant providere] ponderando verbum, prædictis, quod habet relationem ad præcedentem dispositionem, idest ad illas omnes resignationes, quarum superius meminerat. Unde cum in prima parte Constitutio relinquat Ordinarijs facultatem admittendi in specie resignationem, seu dimissionem beneficii vacantis ob alterius affectionem, ut initio probatum est; & in secunda parte provideat ne beneficia dicto modo resignata, vel dimissa eorum, aut resignantium consanguineis conferantur: aperte sequitur ut Constitutio etiam in secunda parte intelligatur de collatione beneficiorum in manibus Episcoporum dimissorum ob affectionem alterius incompatibilis, juxta Extravag. Execrabilis.

45 Præsertim quia etiam in hac secunda parte Pontifex utitur verbo, dimissionis, ibi (Ne Episcopi aut suis, aut admittentium consanguineis audeant providere) verbum enim illud, admittentium, videtur mensosè appositum, pro dimittentium; & hoc modo restitutum fuit in Codice septimi libri Decretal. Clementis VIII. cap. 1. tit. de renuntiati. Quamobrem cum verba Constitutionis sint clara, ab ipsis non est recedendum. l. 1. de aut ille, ibi, Cum in verbis nulla

46 est ambiguitas, & l. Non aliter, in princ. de leg. 3. & in terminis huius verbi, dimissionis tradit Mandos. d. regul. de infirm. qu. 13. num. 6. cum seq. Nec est locus alicui interpretationi, quæ tamen latissima fieri debet ubi agitur de fraude tollenda, l. 1. §. Sed & Constitutio, & §. Pecuniam autem, ff. de calumniar. & in simili tradit idem Mandos. d. quest. 13. num. 21.

47 Sed verbis Constitutionis accedunt etiam rationes: nam Pius V. noluit beneficia resignata posse consanguineis Ordinarij, aut resignantium conferri. Primò ad submovendas fraudes, & confidentiales pactiones, quæ solent sæpè in huiusmodi renunciationibus intercedere, ut colligitur ex §. Caveant autem Episcopi. Secundo, ne resignations fierent ob carnis affectum & Ecclesiastica bona quodammodo jure consanguinitatis acquirerentur, quod detestantur sacri Canonnes, cap. Apostolica, d. quest. 1. c. Presertim, cap. Conquerenti, & c. Transmissa, de fili. Presbyterar. & cap. 1. de præben. Concilium Tridentinum cap. 1. sess. 25. Ac demum quia si Ordinarius posset conferre suis, aut resignantium consanguineis, vel familiaribus; resignations tacite, & per indirectum conferrentur factæ in ipsorum consanguineorum, vel familiarum favorem. Quod esset absurdum; cum huiusmodi resignations in favorem in manibus Episcoporum fieri non possit sine labe simoniae, ut patet in ipsamet Constitutione in §. Caveant autem Episcopi, & latius dictum est supra num. 32. Huiusmodi autem rationes æque vigent in collatione Parochialis dimissæ ob alterius Parochialis affectionem, atque in resignationibus factis ex alijs causis expressis in prima parte Constitutionis,

Nam facilè esset Ordinarijs Parochialem Ecclesiam habenti conferre aliud beneficium incompatible ad hoc ut postea Parochialis vacante conferre possent suo, vel dimittentis consanguineo. Atque ita quod una via non possent, per aliam indirectè consequerentur, contra regul. Cum quidam via de regul. iur. lib. 6. l. fin. c. Si mancip. ita veni. l. Scire, ff. de Tutor. & Curator. cap. Tue, & ibi gloss. in ver. Effectum, de Procurat. gloss. fin. in c. Constitutus, de concess. præben. Nec dimissiones carerent periculo confidentiarum, atque illicitarum pactionum Quin immo sæpè à dimittentibus tacite designarentur personæ consanguineorum, vel familiarium in fraudem Constitutionis, §. Caveant autem Episcopi. Et hanc sententiam probavit sacra Congregatio Concilii.

49 In pœnas tamen Bullæ fortè non incidit Episcopus, qui parochialem sic dimissam ignoranter contulit suo consanguineo: quia Constitutio ad hoc requirit temeritatem, ac præsumptionem, ibi, audeant providere, & ibi temerè attentatum, ut in simili casu arguit Cardin. in Clem. 1. sub num. 7. vers. Videtur tamen, de privileg. tum quia respectu pœnæ decretum irritans non videtur ligare ignorantes, ut est textus in cap. Si beneficia, ubi Anchar. notat in 2. notab. de præben. in 6. & de communi testatur Gabriel commun. conclus. tit. de clausul. num. 8. Tutius tamen videtur petere abolutionem à Sede Apostolica: cum præsertim etiam dictam Constitutionem ignorantes eam petere consueverint, si credimus Flam. Parisio hoc attestanti in tractat. de resign. benefic. lib. 5. quest. 6. Et Ordinarios non excusari à pœna ob ignorantiam dictæ Bullæ Pij V. saltem in foro exteriori, respondit Navar. consilii 9. Quidam Chrysolomus, de renunc. Inde consultus est ut Episcopus petat à Summo Pontifice relaxationem suspensionis: nam in alias pœnas nõ incidit, si post suspensionem nullam fecerit collationem, ut patet ex vers. Et nihilominus. Alioquin petenda esset absolutio ab excommunicatione, dispensatio ab irregularitate, si ministrasset, ut per Navar. dicto consilii 9. num. 3.

50 An autem prædicta Pij V. Constitutio prohibens vacantia per resignationem per Ordinarios eorum, vel resignantium consanguineis, vel familiaribus conferre, habeat locum etiam in Parochialibus, quæ conferuntur servata forma examinis per concursu à Concilio Tridentino præscripta in cap. 18. sess. 24. adeo ut huiusmodi personæ ad concursum vacantis Parochialis admitti non debeant; S. Congregatio censuit Constitutionem Pij V. comprehendere etiam istas Parochiales & illas personas, quibus per concursum conferuntur. Tamen cum Sanctissimo agendum, qui idem sentit, ut scilicet hæ personæ censentur comprehensæ in Bulla Pij V. in collatione Parochialium per concursum ideo monendum Episcopum, ne istos deinceps ad concursum admittat.

DE ARBITRIS.

Cap. Cum tempore.

S V M M A R I V M.

- E**cclēsiā miror in præiudicium Papæ de libertate compromittere non potest. & num. 6. Declaratur num. 11. & num. 28. & seq. & num. 28.
- 2 Exemptionis privilegio Ecclesia exempta non potest renunciare.
- 3 Papa dum Ecclesiam ab alijs eximit, intelligitur eam sibi immediatè subicere.
- 4 Privilegio libertatis potest exemptus renunciare in sui præiudicium, non autem concedenti, vel alterius. & num. 20. 26. & 29.
- 5 Prælati an possit compromittere sine consensu Capituli.
- 6 Compromissum cur fieri non possit ab Ecclesia exempta in præiudicium libertatis. & num. seq. usque ad num. 16.
- 7 Prælati exempti cum recipiat dignitatem à Papâ, iuratur bona Ecclesia non alienare ipso inconsulto. & num. 19.
- 8 Compromitti non potest de liberali causa.
- 9 de Privilegijs Apostolica Sedis inferior nec ut Index, nec ut Arbitr potest cognoscere. & n. seq. usque ad num. 16.
- Arbitraria redacta ad iudicium iudiciorum.
- 10 Arbitr esse non potest qui non potest esse Iudex.
- 11 Nec potest Arbitr quod non potest Iudex.
- 12 Compromissum ab initio est voluntatis, post factum necessitatis.
- 13 Arbitr an habeat coercionem.
- 14 Laici arbitrorum ex consuetudine mandantur executioni Iudicij officio, sicut sententiæ Iudicium.
- 15 Arbitrium latum super pluribus capitibus sustinetur quoad illa, quæ à compromittentium potestate dependent.
- 16 Arbitria tot videntur, quod sunt res, de quibus sunt compromissum.
- 17 Arbitri, vel Iudicij sententiæ, an & quando possit pro parte valere, & pro parte non.
- 18 Alienare prohibitus an possit compromittere. & num. seq. usque in finem.
- 19 Compromittere potest Clericus in sui præiudicium non autem in præiudicium Ecclesie, num. 25. & 29. Declaratur, num. 30.
- 20 Bona Minorum alienari prohibentur sine causa cognitione, & decreto. nec valet laudum super his prolatum. & num. 40.
- 21 Arbitrium est quedam transactio in arbitrium boni viri collata, & boni viri arbitrio moderanda. Declaratur, num. 29. vers. Et in hoc casu.
- 22 Vasallus non potest super feuda compromittere sine licentia Domini. & num. 28.
- 23 Curator datus hereditarij acenti compromittere non potest. & num. 28.
- Potest tamen cogi ad compromissum ex forma statuti, num. 40.
- 24 Prælati qui iuravit bona Ecclesiam non alienare si compromittat non est periturus.

- 26 Interpretatio in dubio faciendā est ut evitet periculum.
- 27 Transactio facta per eum, qui non potest alienare, valida est si per ipsum non fiat alienatio.
- 28 Compromissum super his, quæ alienari prohibentur, non valet si fiat de facto. & num. seq. Secus si de iure, num. 30. & seq. usque in finem.
- 29 Compromissum non valet, per quod Ecclesia obligetur.
- 30 Compromitti potest de rebus temporalibus Ecclesie etiam in mulierem habentem iurisdictionem de iure, vel consuetudine.
- 31 Etiam sine auctoritate Episcopi.
- 32 Compromissum super iurisdictione Archidiaconali, item super questione spiritali Hospitalis valet, etiam si auctoritas Superioris non interveniat.
- 33 Compromitti potest super beneficio, dummodo arbitri ex vi compromissi beneficium ad iudicare non possit titulum non habenti.
- 34 Casus eventus non computantur. & seq.
- 35 Appellare an, & quomodo liceat à sententiâ Arbitri.
- 36 Prælati potest esse in iudicio super re immobili Ecclesie etiam sine Capituli consensu. & num. 41.
- 37 Appellationis remedium introductum est ad corrigendam Iudicij iniquitatem, vel imperitiam.
- 38 Compromissum fieri potest de omnibus etiam angustibus ius alterius, sed arbitrium non tenet in alterius præiudicium.
- 39 Alienare prohibitus cogi potest ad compromittendum iuxta formam statuti.
- 40 Minor stante statuto tenetur compromittere sine solemnitatibus.

CUM TEMPORE. Minor Ecclesia in præiudicium Papæ de libertate compromittere non potest. Hoc dicitur. Dividitur in duas partes. In prima recitat factum Compromissi. In secunda laudum pro parte approbat, & pro parte reprobat, ibi, Quia legitima.

Nota primò in vers. Cum est sponte nolentis, Ecclesiam exemptam privilegio libertatis renunciare non posse, ut hic, est textus ad litteram, qui quotidie solet à Doctoribus allegari: non enim hoc casu agitur de favore solius renunciantis; ac proinde non est locus regulæ: Quilibet potest renunciare ei, quod pro se noscitur introductum, ut in cap. Ad Apostolicam, de regular. & in l. Si quis in conscribendo, c. de pact. Sed agitur de iure Ecclesie Romanæ: nam cum nulla Ecclesia possit esse accepta, idest sine capite, cap. Nulla, 93. distin. dum Papa Ecclesiam ab alijs eximit, consequenter iurisdictioni Sedis Apostolicæ immediatè subicit, ut hic per Hostiens. & omnes. Huic autem juri Ecclesie Romanæ, ac B. Petri Ecclesie exempta præiudicare non potest. Ad quod allego optimum textum in cap. 2. ad finem. supra de in integr. restitut. ibi, In tamen non tam sum, qua nostram, & in cap. Cum olim il secundo, vers. Nos igitur ascendentes, infra de privileg. Et ita hic firmant glo. fin. Innocent. num. 1. in ver. Libertatem, Cardin. num. 4. in 5. notab. num. 6. in 4. notab. & reliqui omnes, gloss. in cap. Cum olim, in c. Tenorem, infra de prescriptio. Abb. in c. Grave, num. 3. de offic. Ordinarij.